

”

Семенов О. Розвиток академічної культури здобувачів PhD в освітньо-культурному просторі ЗВО в умовах воєнного часу. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2024. Том 12, № 10. С. 103-109. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i10-016>.

Semenog O. Rozvytok akademichnoi kultury здobuvachiv PhD v osvithno-kulturnomu prostori ZVO v umovakh voiennoho chasu [Development of PhD students' academic culture in the educational and cultural space of higher education institutions under martial law]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2024. Vol. 12, No 10. S. 103-109. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i10-016>.

УДК 37.013.74:94(477):355.2

DOI: 10.31110/2616-650X-vol12i10-016

Олена СЕМЕНОГ

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8697-8602>

olenasemenog@gmail.com

РОЗВИТОК АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ PhD В ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ЗВО В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Анотація. У статті окреслено досвід проектних груп Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (далі – СумДПУ) щодо розвитку академічної культури здобувачів ступеня доктора філософії (PhD) в галузі освіти в умовах воєнного стану в Україні, ефективні підходи, умови та напрями вдосконалення цього процесу в контексті сучасних вимог до підготовки наукових кадрів. На основі аналізу нормативно-правових документів, науково-педагогічних джерел поняття «академічна культура» означено як сукупність цінностей (чесність, довіра, повага, відповідальність), що розвиваються через освітньо-наукові програми, активні методи навчання та моніторинг якості освіти. Коротко подано аналіз освітньо-наукових програм, навчально-методичного забезпечення підготовки здобувачів PhD СумДПУ, звітів про самооцінювання, звітів про результати акредитаційної експертизи освітніх програм, спостереження за освітнім процесом, власний досвід викладання та участь як викладача дисциплін загального блоку освітньо-наукових програм в галузі освіти. Показано, що колектив проектних груп університету розробив комплексну модель підготовки майбутніх докторів філософії, у воєнний час університет адаптувався, застосовуючи змішане навчання, облаштувавши захисні укриття та надаючи психологічну підтримку. Описано проєкт «Агенти якості», який забезпечує регулярний моніторинг через анонімні опитування та свідчить про зростання обізнаності аспірантів з етичними нормами. Описано модель розвитку академічної культури здобувачів PhD, яка передбачає поєднання у загальному блоці дисциплін спеціалізованих курсів «Етика наукового пошуку», «Академічна іноземна мова», «Сучасні інформаційні технології в наукових дослідженнях», «Методологічні основи наукових досліджень» та «Управління науковими форумами і тренінгів спрямовані на розвиток етичних, цифрових і комунікативних компетентностей».

Ключові слова: академічна культура; розвиток академічної культури; здобувачі PhD; воєнний стан; академічна доброчесність; змішане навчання; етичні цінності; освітньо-культурний простір університету; освіта.

Olena SEMENOG

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-8697-8602>

olenasemenog@gmail.com

DEVELOPMENT OF PHD STUDENTS' ACADEMIC CULTURE IN THE EDUCATIONAL AND CULTURAL SPACE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS UNDER MARTIAL LAW

Abstract. The article outlines the experience of the project groups of Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko (SumSPU) in developing the academic culture of Doctor of Philosophy (PhD) candidates in the field of education under martial law in Ukraine, effective approaches, conditions and directions for improving this process in the context of modern requirements for the training of scientific personnel. Based on the analysis of regulatory documents, scientific and pedagogical sources, the concept of "academic culture" is defined as a set of values (honesty, trust, respect, responsibility) that are developed through educational and scientific programs, active teaching methods, and monitoring of the quality of education. The analysis of educational and research programs, educational and methodological support for the training of PhD applicants at SumSPU, self-assessment reports, reports on the results of accreditation examination of educational programs, observation of the educational process, personal experience of teaching and participation as a teacher of disciplines of the general block of educational and research programs in the field of education are briefly presented. It is shown that the team of the university's project groups has developed a comprehensive model for training future doctors of philosophy, and in wartime, the university adapted by using blended learning, arranging protective shelters, and providing psychological support. The article describes the Quality Agents project, which provides regular monitoring through anonymous surveys and shows an increase in the awareness of ethical standards among graduate students. The model for the development of the academic culture of PhD students is described, which involves the combination of specialized courses "Ethics of Scientific Research", "Academic Foreign Language", "Modern Information Technologies in Scientific Research", "Methodological Foundations of Scientific Research" and "Research Project Management" in a common block of disciplines, which, taking into account the use of problematic, search, project and dialogic methods, guest lectures, scientific forums and trainings, are aimed at developing ethical, digital and communication competencies.

Keywords: academic culture; development of academic culture; PhD students; martial law; academic integrity; blended learning; ethical values; educational and cultural space of the university; education.

Постановка проблеми. Академічна культура є ключовим індикатором якості вищої освіти як на національному, так і на міжнародному рівнях. Особливої актуальності проблема формування академічної культури набуває в умовах воєнного часу, коли зростає потреба у формуванні стійких етичних цінностей, норм та поведінкових моделей учасників освітнього процесу.

У цьому контексті вагомого значення набуває третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти, в межах якого здійснюється підготовка науковців і педагогів, здатних ефективно працювати в умовах сучасних викликів. Науково-педагогічні колективи, які забезпечують реалізацію ОНП, спрямовують свою діяльність на формування у здобувачів здатності до дослідницько-інноваційної та професійно-педагогічної роботи на засадах академічної доброчесності.

Місією Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, який нещодавно відзначив свій столітній ювілей, є якісна підготовка педагога-інноватора на освітніх рівнях бакалавр, магістр, доктор філософії. В умовах воєнного часу університет адаптував освітній процес, використовуючи змішане навчання та психологічну підтримку, що сприяє безперервності підготовки здобувачів.

В аспірантурі університету, як свідчить аналіз сайту (<https://sspu.edu.ua/nauka/strukturni-pidrozdily/aspirantura-ta-doktorantura>), навчаються здобувачі за 12 спеціальностями; ступінь доктора філософії здобувають як українські здобувачі, так і представники Китайської Народної Республіки. Для захисту дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії створюються разові спеціалізовані ради за спеціальностями 011 Освітні, педагогічні науки, 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), 025 Музичне мистецтво, 016 Спеціальна освіта, 015 Професійна освіта, 017 Фізична культура і спорт, 051 Економіка, 281 Публічне управління та адміністрування. Практики, напрацьовані проектними групами освітньо-наукових програм, можуть слугувати ефективними моделями для інтеграції принципів академічної доброчесності та формування академічної культури здобувачів PhD.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Академічна культура як сукупність цінностей, норм і практик академічного середовища є предметом численних досліджень на міжнародному та національному рівнях. Як показує аналіз публікацій за 2021-2024 рр., питання академічної культури та її формування у суб'єктів освітнього процесу досліджуються у працях закордонних та українських вчених.

E.Rodríguez-Ponce [16] на основі аналізу понад сімдесяти публікацій за останні двадцять років виокремлює чотири ключові напрями досліджень академічної культури: вплив змін у політичній економіці на традиційні цінності ЗВО, міжнародна академічна мобільність, неявні упередження в домінуючих культурних моделях та зв'язок між неформальними нормами й організаційними реформами. С.Mangue, J.Gonondo [14] пропонує типологію академічної культури за Б.Кларком, що включає дисциплінарну, професійну, підприємницьку та системну моделі, та акцентує на її ролі в розвитку академічного таланту. У праці K.Okamoto [15] академічна культура розглядається як аналітична рамка для розуміння спільних характеристик академічної праці незалежно від національного контексту, але з урахуванням професійної ідентичності науковця.

Стаття Г. Асмаковської та Н. Шарманової [1] присвячена традиціям і викликам академічної культури у фаховій підготовці здобувачів вищої освіти; Л.Поліщук, К.Гайдукевич – значущості академічної культури для закладів вищої освіти України та обґрунтування стратегічних напрямів її розвитку [3]. О.Семеніхіна, О. Удовиченко та І.Удовиченко [7] порівнюють національні та європейські підходи до академічної доброчесності, аналізують сучасні виклики, зокрема вплив цифровізації та дистанційного навчання на академічні цінності, наголошують на важливості інтеграції академічної культури в освітній процес через формування етичних норм, розвиток академічного письма та забезпечення прозорості в науковій діяльності. Дослідники також акцентують увагу на важливості створення сприятливого середовища для формування академічної доброчесності серед студентів і викладачів. У 2023–2024 рр. А.Кузьменко опублікувала низку праць щодо теоретичних та методичних аспектів формування академічної культури та доброчесності на PhD-рівні.

Попередні публікації авторки цієї статті присвячені українському досвіду підготовки докторів філософії спеціальності «Професійна освіта» у вимірах академічної культури [4-5]. Упродовж 2019-2021 рр. дослідниця була залучена до виконання науково-дослідного проєкту Еразмус+ Жан Моне за модулем «Європеїзація докторських програм у галузі освіти на засадах інтердисциплінарного та інклюзивного підходів» в СумДПУ [5].

Ці дослідження свідчать про системну увагу українських науковців до формування академічної культури як важливого чинника розвитку наукового потенціалу та забезпечення якості освіти. Дослідники сходяться на думці щодо концептуалізації поняття в контексті глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти, а також на важливості системного аналізу досвіду проєктних груп, які здійснюють підготовку здобувачів ступеня PhD в галузі освіти, зокрема в умовах воєнного стану.

Мета дослідження: проаналізувати досвід проєктних груп Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (далі – СумДПУ) щодо формування академічної культури здобувачів ступеня доктора філософії (PhD) в галузі освіти в умовах воєнного часу, визначити ефективні підходи, умови та напрями вдосконалення цього процесу в контексті сучасних вимог до підготовки наукових кадрів.

Методи дослідження. У дослідженні використано такі методи: теоретичні: аналіз нормативно-правових документів, науково-педагогічних джерел, змісту освітньо-наукових програм підготовки здобувачів PhD СумДПУ, систематизація, узагальнення; емпіричні: опитування гарантів, членів проєктних груп, здобувачів PhD та спостереження за освітнім процесом. Джерельну базу становлять освітньо-наукові програми ОНП СумДПУ: *Середня освіта. Музичне мистецтво, Фізична культура і спорт, Професійна освіта (Цифрові технології), Освітні, педагогічні науки*, а також звіти про самооцінювання, звіти про результати акредитаційної експертизи освітніх програм.

Робота виконана в межах колективної теми кафедри педагогіки «Теоретичні та методичні засади інноваційного розвитку освіти у національному, європейському та глобальному контекстах» (Державний реєстраційний номер 0121U107883, термін виконання (2021-2025 рр.) та плану роботи Центру науково-освітнього партнерства та мережевої взаємодії на 2024 -2025 н.р.

Виклад основного матеріалу дослідження. Означимо ключові поняття, якими оперуємо в дослідженні.

Попередній аналіз наукових джерел [4-5] засвідчив багатовимірність концепта *«академічна культура»*, що охоплює різні значення: *навчальний, теоретичний, взірцевий, почесний, етичний*. У сучасному дискурсі академічна культура постає як один із ключових чинників забезпечення якості освіти та наукових досліджень визначається як сукупність цінностей, норм, традицій, що характеризують освітнє середовище та сприяють успішному навчанню, науковій творчості й професійному зростанню. Для здобувачів ступеня доктора філософії, які входять до специфічної субкультури академічного середовища, усвідомлення сутності цього поняття є особливо важливим.

Академічна культура як сукупність цінностей, норм і практик академічного середовища є об'єктом дослідження багатьох міжнародних і національних науковців. З-поміж важливих документів – Бухарестська декларація етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі [2], матеріали Глобального форуму з етики у сфері вищої освіти (Женева, 2016), «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG)».

Із поняттям «академічна культура» узаємопов'язане поняття «академічна доброчесність». Міністерська конференція Європейського простору вищої освіти (Тирана, 2024) означає академічну доброчесність як ключовий елемент академічної культури, підкреслюючи її нормативний та етичний вимір [12]. На законодавчо-нормативному рівні в Україні базу для розвитку академічної доброчесності формують закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про запобігання корупції» та ін. У проєкті Закону України «Про академічну доброчесність» (2024) закріплено ключові принципи етичної поведінки в освітньому середовищі.

Аналіз міжнародних документів і наукових джерел дозволяє стверджувати, що академічна доброчесність є комплексним і багатовимірним явищем, яке регулює взаємовідносини між учасниками освітньо-наукового процесу та ґрунтується на системі цінностей, з-поміж яких - чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність і мужність («Фундаментальні цінності академічної доброчесності» (2019) [11]. Ці цінності створюють основу для сталого розвитку освіти і науки, забезпечуючи правдивість, відкритість, об'єктивність, повагу, усвідомлення відповідальності та етичну стійкість. СумДПУ успішно інтегрує ці цінності в освітні програми, адаптуючись до викликів воєнного часу.

Узагальнення досвіду міжнародних, європейських організацій, національного досвіду дало підстави у попередніх дослідженнях [5] характеризувати академічну культуру дослідника як інтегративне утворення особистості, що охоплює з аксіологічний, мотиваційно-етичний, наративно-цифровий, мовнокомунікативний, поведінково-інтерактивний компоненти, кожний з яких характеризується певним змістовим наповненням і проявляється в етичній культурі, культурі академічного письма, академічної комунікації.

Розвиток академічної культури здобувачів PhD в освітньо- культурному просторі університету, про що свідчать опитування та педагогічне спостереження, окреслюємо як складний, багатовимірний, поетапний процес якісних змін психологічної сфери особистості, що відбувається з урахуванням загальнодидактичних і специфічних принципів, на усвідомленому прийнятті етичних норм як внутрішньої мотивації і професійного інструмента. Майбутній науковець повинен не лише генерувати нові знання, а й нести відповідальність за їхню достовірність і соціальну цінність.

Такий підхід упроваджується вже на етапі вступного випробування до аспірантури СумДПУ. У 2024 р. вступ здійснювався відповідно до правил прийому і передбачав, зокрема, складання єдиного вступного іспиту з іноземної мови (ЄВІ), вступного іспиту зі спеціальності та презентацію дослідницької пропозиції. Дослідницька пропозиція охоплює назву теми, обґрунтування актуальності, поняттєвого апарату, очікувані результати й наукову новизну, практичне значення, орієнтовну структуру дисертації та бібліографію, а також супроводжується усною презентацією перед фаховою комісією.

Освітньо-наукові програми (ОНП) підготовки майбутніх докторів філософії (PhD) розробляються з урахуванням національного законодавства, європейських стандартів, міжнародних рекомендацій щодо організації освітнього процесу та проведення наукових досліджень.

У межах дослідження проаналізовано освітньо-наукові програми СумДПУ *Середня освіта. Музичне мистецтво, Фізична культура і спорт, Професійна освіта (Цифрові технології), Освітні, педагогічні науки*. Кожна з ОНП інтегрує освітній і науковий компоненти, ґрунтується на визначених компетентностях і програмних результатах навчання, що відповідають Професійному стандарту викладача закладу вищої освіти (2021, 2024), Стандарту вищої освіти (якщо такий затверджено), вимогам Національної рамки кваліфікацій (8 рівень).

Цілі ОНП логічно узгоджуються з п. 9.5 Статуту СумДПУ, що визначає як пріоритет формування сучасного наукового кадрового потенціалу, здатного розробляти й упроваджувати інноваційні наукові продукти в освітній процес, а також зі Стратегією розвитку Університету до 2032 р., реалізація завдань якої здійснюється через органічне поєднання освітньої, наукової та інноваційної діяльності на засадах академічної доброчесності.

Зокрема, цілі ОНП «Освітні, педагогічні науки» (2023), за задумом проектної групи, спрямована на підготовку конкурентоспроможних наукових і науково-педагогічних працівників, які здатні до креативної, автономної і відповідальної інноваційно-дослідницької, науково-педагогічної, проектної, управлінської та експертно-дорадчої діяльності, готові розв'язувати значущі проблем у професійній сфері, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань та професійної практики, здійснення наукового дослідження в галузі загальної педагогіки, історії педагогіки чи порівняльної педагогіки, що характеризується науковою новизною та практичним значенням, із публічним захистом на засадах академічної доброчесності [8].

Як показує аналіз нормативних документів, опитування гарантів, членів проектних груп, здобувачів PhD, в університеті дотримуються політики забезпечення академічної доброчесності, що сприяє формуванню мотиваційно-етичного компонента академічної культури. Це регламентовано, зокрема, Положенням про систему забезпечення академічної доброчесності в освітньо-науковій діяльності, Кодексом академічної доброчесності, Положенням про комісію з питань етики та академічної доброчесності та ін. Документи подано в розділі «Академічна доброчесність» на офіційному сайті (<https://sspu.edu.ua/akademichna-dobrochesnist>). Здобувачі, викладачі підписують декларацію про академічну доброчесність, опрацьовують Положення про підготовку здобувачів ступеня доктора філософії та доктора наук, а також Положення про присудження ступеня доктора філософії та скасування рішень разової спеціалізованої вченої ради.

Спостереження за педагогічним процесом в умовах війни засвідчують, що університет послідовно реалізує **студентоцентризований підхід і принцип академічної свободи. У воєнний час університет забезпечує безперервність навчання через змішаний формат, має облаштоване захисне укриття. Психологічна служба допомагає студентам та співробітникам адаптуватися до нових викликів**, надає індивідуальні консультації, організовує заходи, спрямовані на підтримку психоемоційного стану.

Підґрунтя для формування аксіологічного компонента академічної культури здобувачів PhD становить проект **«Агенти якості»**, мета якого –моніторинг якості освітнього процесу через анонімні онлайн-опитування здобувачів і наукових керівників [8]. **Результати засвідчують відповідний рівень обізнаності із політикою академічної доброчесності**, а, отже, ефективність інформаційно-комунікаційної політики та позитивну динаміку формування етичної поведінки.

У контексті формування праксеологічного та поведінково-інтерактивного компонентів академічної культури майбутніх докторів філософії розглянемо дисципліни циклу загальної підготовки в аналізованих ОНП.

Цінності і принципи академічної доброчесності як невід'ємного складника академічної культури зінтегровано в освітні компоненти «Етика наукового пошуку: філософські, мовні аспекти», «Академічна іноземна мова», «Методологічні основи наукових досліджень», «Сучасні інформаційні технології в наукових дослідженнях», «Теорія та методика викладання у вищій школі», «Управління науковими проектами» [9].

Зокрема, дисципліна «Етика наукового пошуку: філософські, мовні аспекти», у 2023 році трансформована в ОНП з курсу «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень», акцентує увагу на розвиток особистості академічно доброчесного дослідника-інноватора, його мовнокомунікативної компетентності, системи знань з питань національних та міжнародних стандартів наукової етики.

Пропонується розгляд тем «Наукова та академічна доброчесність: світовий, європейський та національний виміри», «Європейський кодекс наукової доброчесності», «Наукова етика». Ураховуючи акценти Тиранського комюніке (2024), включені теми, що розкривають етичні норми наукової діяльності, етичні аспекти в теоретичних й експериментальних роботах; запобігання академічним

правопорушенням (методи виявлення та протидії плагіату, фальсифікації даних тощо), міжнародні стандарти і практики: ознайомлення з рекомендаціями провідних міжнародних організацій European Network for Academic Integrity (ENAI), International Center for Academic Integrity (ICAI), European Network of Research Integrity Offices (ENRIO), Netherlands Research Integrity Network (NRIN), Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project (SAIUP).

Заняття та роздаткові матеріали пропонуються як українською, так і англійською мовами [6]. В освітній компонент включено також проходження онлайн-курсу «Академічна доброчесність» від EdEra, що забезпечує знання нормативно-правових засад академічної культури. Результатом опанування дисципліни є участь здобувачів у конкурсі есе «Доброчесність у навчанні: дотримуватися не можна порушувати», у щорічній міжнародній науково-практичній конференції «Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід» в СумДПУ.

Курс «Академічна іноземна мова» спрямовано на набуття навичок іншомовної компетентності, англомовного академічного письма та усного наукового мовлення для комунікації в міжнародному науковому середовищі. Результатом опанування дисципліни є підготовка аспірантами наукових статей та виступів англійською мовою.

Курс «Сучасні інформаційні технології в наукових дослідженнях», як показує аналіз робочої програми й опитування здобувачів, має на меті сформувати цифрові навички молодого науковця (цифровий образ вченого, робота в наукометричних базах, спеціалізоване ПЗ) для автоматизації рутинних операцій обробки даних, оформлення і подання власних результатів. У межах виконання наукових досліджень аспіранти працюють із цифровими освітніми ресурсами, зокрема із платформою Prometheus.

Означені курси сприяють опануванню навчальної дисципліни «Методологічні основи наукових досліджень (за темою дисертації)», що дозволяє аспірантам розуміти структуру наукового пізнання та формувати наукові гіпотези. Темі занять безпосередньо пов'язані з темами дисертаційних робіт здобувачів і напрямам досліджень наукових керівників відповідно до «Положення про наукове керівництво» (https://sspu.edu.ua/images/2022/docs/polozhennia/polozhennya_pro_naukove_kerivnictvo_1_18dfc.pdf).

Курс «Управління науковими проєктами» має на меті розвинути мотивацію до грантової діяльності, формувати уміння написання грантових заявок розробки дослідницьких пропозицій, зокрема через аналіз кейсів, що актуалізує також навички управління науковими ініціативами в час змінних фінансових та організаційних умов. Продовження занять триває і під час гостьових лекцій провідних науковців і практиків. Зокрема, 18 жовтня 2024 року в рамках ініціатив з академічної доброчесності докт. габілітований (мовознавство), професор Я.Капранов (University of Economics and Human Sciences in Warsaw, Польща) провів лекцію «Грантовий менеджмент у вищій освіті: підготовка проєктних пропозицій», висвітлив основні принципи грантової діяльності, фундаментальну роль грантів, розглянув конкретні кейси підготовки проєктних пропозицій, ознайомив із проєктом 2024 р. ESPERIDTA Європейські студії підтримки польської освіти та досліджень у цифровій трансформації: міждисциплінарний підхід (Грантова угода 101172710 - ESPERIDTA - ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH), який виконує його команда. Результатом стала участь аспірантів в осінній школі дослідника-2024.

Такі заходи створюють середовище для живого обміну ідеями, формують розуміння стандартів академічної доброчесності і культурних норм наукового середовища.

Для формування праксеологічного компонента академічної культури здобувачів в освітньому процесі науково-педагогічні працівники застосовують комплекс сучасних методів навчання, що забезпечують активне залучення до наукової діяльності, самостійність у виборі тем індивідуальних завдань, розвиток здатності до самопрезентації результатів дослідження. Зокрема, репродуктивний метод використовується для виконання роботи зі статистикою, бібліотечними каталогами й наукометричними базами; проблемний - для розвитку критичного мислення, аналітичних умінь та ідентифікації дослідницьких проблем; дослідницький - реалізується через самостійне виконання наукових проєктів; проєктний - для формування навичок планування й реалізації досліджень, метод навчальної дискусії - для розвитку аргументації й ведення наукового діалогу, діалогічні методи сприяють формуванню культури наукової комунікації, свободи наукової творчості та полілогу в академічному середовищі.

Вагомий складник у підготовці здобувачів становить популяризація академічної культури, що визначена Планом роботи як СумДПУ, так і структурних підрозділів на 2024–2025 н.р.: Декада академічної доброчесності від Центру забезпечення якості вищої освіти, щорічні кампуси дослідників, наукові школи «Путівник аспіранта СумДПУ», тренінги з формування навичок тайм-менеджменту, публічних виступів.

Таким чином, у СумДПУ реалізується системний підхід до популяризації академічної культури серед здобувачів PhD шляхом поєднання формальної та неформальної освіти, теоретичних,

практичних і інтерактивних форм навчання, що сприяє формуванню етичної свідомості, інформаційної грамотності та відповідального академічного середовища.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Узагальнення досвіду проектних груп СумДПУ в умовах воєнного часу засвідчує, що університет розробив і впровадив низку ефективних практик для забезпечення формування академічної культури майбутніх докторів філософії (PhD). Університет оперативно перейшов до змішаного формату навчання з акцентом на гнучкість, інклюзивність і безперервність освітнього процесу. Було організовано безпечне освітнє середовище, зокрема облаштовані укриття та запроваджено психологічну підтримку здобувачів.

Досвід проектних груп СумДПУ демонструє комплексний підхід до розвитку академічної культури здобувачів PhD, який враховує як традиційні, так і сучасні виклики, зокрема воєнний стан; охоплює Проєкт "Агенти якості", що забезпечує моніторинг якості освіти через анонімні опитування і підвищує обізнаність про академічну доброчесність.

Формування культури дослідження відбувається з перших етапів. Уже на етапі вступу аспіранти презентують власну дослідницьку пропозицію, яка оцінюється комісією з урахуванням принципів доброчесності, актуальності, наукової новизни й практичної значущості.

В усі ОНП інтегровано обов'язкові курси, спрямовані на розвиток етичної, цифрової, мовнокомунікативної та дослідницької компетентностей: «Етика наукового пошуку» (розвиває розуміння етичних норм), «Академічна іноземна мова» (вдосконалює мовнокомунікативні навички), «Методологічні основи наукових досліджень» (формує аналітичні здібності), «Сучасні інформаційні технології в наукових дослідженнях» та «Управління науковими проєктами» (сприяють цифровій та управлінській компетентності).

Формування академічної культури здобувачів в освітньому процесі базується на українських законах («Про освіту», «Про вищу освіту») та міжнародних стандартах, таких як Бухарестська декларація, ESG, Тиранське комюніке (2024). Ці документи забезпечують єдність національних і європейських підходів, сприяючи гармонізації освітнього процесу.

Запропоновані методи навчання – проблемні, пошукові, проєктні та діалогічні – стимулюють критичне мислення, самостійність і наукову комунікацію; гостьові лекції, конференції та форуми з академічної культури створюють середовище для обміну ідеями.

Подальші дослідження зосереджуємо на аналізі ефективності цих практик та їх адаптації до нових умов для забезпечення сталого розвитку академічної культури в Україні.

Список використаних джерел

1. Асмаковська, Г. Г., & Шарманова, Н. М. (2023). Академічна культура у фаховій підготовці здобувачів вищої освіти: традиції і виклики сьогодення. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*, (1), 5–12.
2. Бухарестська декларація про етичні цінності та принципи вищої освіти в регіоні Європи. (n.d.). *European Conference of Ministers Responsible for Higher Education*. https://www.ehea.info/Upload/Bucharest_Declaration_2012.pdf
3. Поліщук, Л. О., & Гайдукевич, К. А. (2023). Академічна культура закладів вищої освіти України. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*, (2), 28–35.
4. Семенов, О. М. (2019). Європейський та національний контексти академічної культури дослідника: досвід реалізації проєкту Еразмус+ Жан Моне модуль. У *Україна – Європейський Союз: від партнерства до асоціації. Український щорічник з європейських інтеграційних студій* (С. 320–330). Луцьк: Терен.
5. Семенов, О.М., Семеніхіна О.В., & Безуглий Д.С. (2017). Формування академічної культури майбутніх педагогів-дослідників в умовах цифрового творчого середовища як наукова проблема. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 62(6), 240-252.
6. Семенов, О., & Kapranov, Ya. (2024). *Ethics of Scientific Research: Philosophical, Linguistic Aspects. Third (Educational and Scientific) Level: Handbook*. Sumy: Sumy State A. S. Makarenko Pedagogical University. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15704>
7. Семеніхіна, О. В., Удовиченко, О. М., & Удовиченко, І. В. (2024). Академічна культура та її розвиток у закладах вищої освіти в ретроспективі та порівнянні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, (1–2), 207–219.
8. Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка. (2022). Звіт «Про результати акредитаційної експертизи освітньої програми». Освітня програма 51175 Освітні, педагогічні науки. Рівень вищої освіти – Доктор філософії. Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки. https://sspu.edu.ua/images/2022/docs/akreditacia/011_opn_58f79.pdf
9. Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка. (2023). Освітньо-наукова програма Освітні, педагогічні науки. Галузь знань 01 Освіта, педагогіка. Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки. https://sspu.edu.ua/images/2023/docs/onp/onp_2023_osvitni_ped_nauki_51432.pdf
10. Тихонова, Е., Косичева, М., & Касаткін, П. (2023). Exploring academic culture: Unpacking its definition and structure (A systematic scoping review). *Journal of Language and Education*, 9(4), 151–168. <https://doi.org/10.17323/jle.2023.18491>
11. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. (2019). [Пер. з англ.]. 37 с. <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Fundam.czinnosti-Akad.dobroch.pdf>

12. Міністерська конференція Європейського простору вищої освіти. (2024). Тирана: Комюніке конференції ЄПВ (European Higher Education Area, EHEA). https://erasmusplus.org.ua/wp-content/uploads/2024/05/tiranacommuniqu_ehea_neo_here_en_ua.pdf
13. European Network for Academic Integrity. (2019). *Global Essay Mills Survey*. <https://www.academicintegrity.eu/wp/gems/>
14. Mangue, C. L. D., & Gonondo, J. (2021). Academic culture and talent cultivation. *Journal of Comparative & International Higher Education*, 13(1), 133–150. <https://doi.org/10.32674/jcihe.v13i1.3133>
15. Okamoto, K. (2016). *Academic culture: An analytical framework for understanding academic work: A case study about the social science academe in Japan*. Ibidem Press.
16. Rodríguez-Ponce, E. R. (2022). What do we know about academic culture? A review of the concept in the field of higher education studies. *Educação e Pesquisa*, 48(1). <https://doi.org/10.1590/s1678-4634202248240831eng>

References

1. Asmakovska, H. H., & Sharmanova, N. M. (2023). Akademichna kultura u fakhovii pidhotovtsi zdobuvachiv vyshchoi osvity: tradytsii i vyklyky sohodennia. *Akademichni studii. Seriiia «Humanitarni nauky»*, (1), 5–12.
2. Bukharestska deklaratsiia pro etychni tsinnosti ta pryntsyipy vyshchoi osvity v rehioni Yevropy. (n.d.). European Conference of Ministers Responsible for Higher Education. https://www.ehea.info/Upload/Bucharest_Declaration_2012.pdf
3. Polishchuk, L. O., & Haidukevych, K. A. (2023). Akademichna kultura zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv : nauk. zhurnal*, (2), 28–35.
4. Semenoh, O. M. (2019). Yevropeyskyi ta natsionalnyi konteksty akademichnoi kultury doslidnyka: dosvid realizatsii proiektu Erasmus+ Zhan Mone modul. U Ukraina – Yevropeyskyi Soiuz: vid partnerstva do asotsiatsii. *Ukrainskyi shchorichnyk z yevropeyskykh intehratsiinykh studii* (S. 320–330). Lutsk: Teren.
5. Semenoh, O.M., Semenikhina O.V., Bezuhlyi D.S. (2017). Formuvannia akademichnoi kultury maibutnykh pedahohiv-doslidnykiv v umovakh tsyfrovoho tvorchoho seredovyshcha yak naukova problema. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*. 62(6), 240-252.
6. Semenoh, O., & Kapranov, Ya. (2024). *Ethics of Scientific Research: Philosophical, Linguistic Aspects*. Third (Educational and Scientific) Level: Handbook. Sumy: Sumy State A. S. Makarenko Pedagogical University. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15704>
7. Semenikhina, O. V., Udovychenko, O. M., & Udovychenko, I. V. (2024). Akademichna kultura ta yii rozvytok u zakladakh vyshchoi osvity v retrospektyvi ta porivnianni. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, (1–2), 207–219.
8. Sumsnyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni A.S. Makarenka. (2022). *Zvit «Pro rezultaty akredytatsiinoi ekspertyzы osvithoi prohramy»*. Osvitnia prohrama 51175 Osvitni, pedahohichni nauky. Riven vyshchoi osvity – Doktor filosofii. Spetsialnist 011 Osvitni, pedahohichni nauky. https://sspu.edu.ua/images/2022/docs/akreditacia/011_opn_58f79.pdf
9. Sumsnyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni A.S. Makarenka. (2023). *Osvitno-naukova prohrama Osvitni, pedahohichni nauky. Haluz znan 01 Osvita, pedahohika. Spetsialnist 011 Osvitni, pedahohichni nauky*. https://sspu.edu.ua/images/2023/docs/onp/onp_2023_osvitni_ped_nauki_51432.pdf
10. Tykhonova, E., Kosycheva, M., & Kasatkin, P. (2023). Exploring academic culture: Unpacking its definition and structure (A systematic scoping review). *Journal of Language and Education*, 9(4), 151–168. <https://doi.org/10.17323/jle.2023.18491>
11. Fundamentalni tsinnosti akademichnoi dobrochesnosti. (2019). [Per. z anhl.]. 37 s. https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Fundam.czinnosti-Akad.dobroch_.pdf
12. Ministerska konferentsiia Yevropeiskoho prostoru vyshchoi osvity. (2024). Tyrana: Komiiunike konferentsii YePV (European Higher Education Area, EHEA). https://erasmusplus.org.ua/wp-content/uploads/2024/05/tiranacommuniqu_ehea_neo_here_en_ua.pdf
13. European Network for Academic Integrity. (2019). *Global Essay Mills Survey*. <https://www.academicintegrity.eu/wp/gems/>
14. Mangue, C. L. D., & Gonondo, J. (2021). Academic culture and talent cultivation. *Journal of Comparative & International Higher Education*, 13(1), 133–150. <https://doi.org/10.32674/jcihe.v13i1.3133>
15. Okamoto, K. (2016). *Academic culture: An analytical framework for understanding academic work: A case study about the social science academe in Japan*. Ibidem Press.
16. Rodríguez-Ponce, E. R. (2022). What do we know about academic culture? A review of the concept in the field of higher education studies. *Educação e Pesquisa*, 48(1). <https://doi.org/10.1590/s1678-4634202248240831eng>